

โรงเรียนขนาดเล็กควรยุบหรือไม่

รดา สังข์แก้ว,* สุมิตร สุวรรณ,** และพัชรภา ตันติชูเวช***

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

ได้รับบทความ: 29 เมษายน 2568 ปรับปรุงแก้ไข: 18 มิถุนายน 2568 ตอรับการตีพิมพ์: 24 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสถานการณ์การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งเป็นการศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีความสำคัญต่อคนในชุมชน มีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาประเทศ โรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี เนื่องจากอัตราการเกิดของประชากรลดลงอย่างต่อเนื่อง การยุบโรงเรียนขนาดเล็กทำให้เกิดปัญหาการเดินทาง เศรษฐกิจท้องถิ่น และวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ในชุมชน แต่การมีโรงเรียนขนาดเล็กมากเกินไปโดยไม่ยุบรวมอาจส่งผลกระทบต่อความคุ้มค่าทางงบประมาณและคุณภาพการศึกษา การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาจึงต้องมีการยุบรวมโรงเรียนบ้าง โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ ทั้งจำนวนเด็ก จำนวนโรงเรียน และสภาพภูมิประเทศ ทั้งนี้ควรคำนึงถึงความเดือดร้อนของเด็กนักเรียน ชุมชนผู้เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ การพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กให้มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพการศึกษาดีขึ้นมานั้น ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยใช้หลักการบริหารแบบเครือข่ายและหลักการมีส่วนร่วม เพื่อให้เด็กได้รับโอกาสทางการศึกษาและคุณภาพการศึกษาอย่างทั่วถึงทุกคน

คำสำคัญ: โรงเรียนขนาดเล็ก, การยุบโรงเรียน, การบริหารจัดการโรงเรียน

* ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

** ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

*** ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

Should Small-Sized Schools Be Closed?

Rada Sangkaew,^{*} Sumit Suwan,^{**} and Patcharapa Tantichuwet^{***}

Kasetsart University Kamphaeng Saen Campus

Received: April 29, 2025 **Revised:** June 18, 2025 **Accepted:** June 24, 2025

Abstract

This article seeks to explore the current landscape of small school management within the primary education sector, which serves as a foundational element for community well-being, human capital development, and national progress. The number of small schools has been steadily increasing each year, driven primarily by a continual decline in birth rates. While the closure of small schools may be seen as a strategic move, it often leads to challenges such as increased travel burdens, disruptions to local economies, and the erosion of community culture and relationships. Conversely, maintaining an excessive number of small schools without strategic consolidation may compromise both budgetary efficiency and educational quality. Therefore, optimizing the management of educational resources necessitates a context-sensitive approach to school consolidation—taking into account student enrollment, the number of schools in an area, and geographic conditions. Crucially, any restructuring must prioritize the potential impacts on students, local communities, and all relevant stakeholders. The sustainable development of small schools, with the aim of enhancing educational quality and resilience, requires the collective effort of all stakeholders. By adopting network-based administrative models and emphasizing participatory governance, it is possible to ensure equitable access to quality education for every child.

Keywords: Small - Sized Schools, School Closure, Educational Management

---

^{*} Department of Educational Administration, Faculty of Education and Development Sciences, Kasetsart University Kamphaeng Saen Campus

^{**} Department of Educational Administration, Faculty of Education and Development Sciences, Kasetsart University Kamphaeng Saen Campus

^{***} Department of Educational Administration, Faculty of Education and Development Sciences, Kasetsart University Kamphaeng Saen Campus

บทนำ

ปัจจุบันสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองการปกครอง มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ส่งผลให้องค์กรต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงนี้ ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งในการบริหารงานและการปฏิบัติงานต่าง ๆ โดยเฉพาะองค์กรทางการศึกษา คือ โรงเรียน ซึ่งเป็นองค์กรที่สำคัญที่มีส่วนในการสร้างและหล่อหลอมให้เด็กได้รับการศึกษาที่ดีและเติบโตมาเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ซึ่งแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงผู้สูงอายุ โดยการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของคนทุกช่วงวัยด้วยหลักสูตรการศึกษาที่มีมาตรฐาน พัฒนาครูให้มีคุณภาพและมาตรฐาน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน มีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะตามมาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานวิชาชีพในโลกศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การจัดการศึกษาแบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยกำหนดให้การศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย การศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่า 12 ปีก่อนระดับอุดมศึกษา แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) การศึกษาก่อนระดับประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีอายุ 3 – 6 ปี 2) การศึกษาระดับประถมศึกษา โดยปกติใช้เวลาเรียน 6 ปี และ 3) การศึกษาระดับมัธยมศึกษา แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยปกติใช้เวลาเรียน 3 ปี และการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยปกติใช้เวลาเรียน 3 ปี แบ่งเป็นประเภทสามัญศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา และประเภทอาชีพศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อในระดับอาชีพขั้นสูงต่อไป ไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาระดับใดก็ตามต่างมีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาประเทศ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562, 2562) บทความนี้ผู้เขียนขอเสนอสถานการณ์การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในกรณีของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งมีความสำคัญต่อคนในชุมชนโดยเฉพาะในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ ในขณะเดียวกันมีโรงเรียนขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่เมืองอีกเป็นจำนวนมากและตั้งอยู่ใกล้เคียงกับโรงเรียนขนาดกลางหรือใหญ่ โรงเรียนเหล่านี้ควรจะยุบรวมกันหรือไม่จะได้นำเสนอต่อไปนี้

แม้ว่าระบบการศึกษาจะได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ในระดับพื้นที่กลับยังคงเผชิญกับความเหลื่อมล้ำ โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดทั้งในด้านทรัพยากร บุคลากร และงบประมาณ ส่งผลให้ไม่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพเทียบเท่ากับโรงเรียนขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมมากกว่า ปัญหาดังกล่าวยังทวีความรุนแรงขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรที่ทำให้จำนวนเด็กในวัยเรียนลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มจำนวนมากขึ้นโดยเฉพาะในเขตชนบทและพื้นที่ห่างไกล ความท้าทายสำคัญจึงอยู่ที่การตัดสินใจเชิงนโยบายว่าโรงเรียนเหล่านี้ควรได้รับการสนับสนุนให้ดำรงอยู่หรือควรมีการยุบรวมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ซึ่งในบทความนี้จะได้นำเสนอข้อมูลสถานการณ์โรงเรียนขนาดเล็กเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการพิจารณาดังกล่าวต่อไป

สถานการณ์โรงเรียนขนาดเล็ก

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2567 มีทั้งหมดจำนวน 29,152 แห่ง เป็นโรงเรียนในระดับประถมศึกษา จำนวน 26,600 แห่ง ในจำนวนนี้มีโรงเรียนขนาดเล็กที่มีเด็กนักเรียนน้อยกว่า 120 คน จำนวน 15,154 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 56.97 ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาทั้งหมด โรงเรียนขนาดเล็กนี้มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นทุกปี เนื่องจากอัตราการเกิดของประชากรคนไทยลดลงอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนเหล่านี้มีที่ตั้งอยู่ทั้งในเมืองและในชนบท ซึ่งโรงเรียนที่อยู่ในชนบทอยู่ห่างไกลความเจริญหรือที่ตั้งอยู่บนภูเขาหรือบนเกาะ เรียกว่า โรงเรียน STAND ALONE ไม่สามารถยุบรวมได้มีจำนวน 4,349 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567) อย่างไรก็ตาม หากมีการยุบโรงเรียนเหล่านี้เด็กนักเรียนจะไม่มีที่เรียนหรือบางคนอาจต้องเดินทางไกลหรือถ้าเด็กอาศัยในพื้นที่เสี่ยงภัยก็ไม่สามารถออกนอกพื้นที่ได้เลย โรงเรียนมีความสำคัญต่อคนในชุมชนอย่างยิ่ง เพราะประชาชนมีฐานะและรายได้ค่อนข้างน้อย โรงเรียนขนาดเล็กกำลังประสบปัญหาการขาดแคลนครู จำนวนครูไม่ครบชั้นและไม่ครบตามรายวิชาเอก เนื่องจากการจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูเป็นไปตามจำนวนนักเรียน นอกจากนี้ครูส่วนใหญ่ขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอนได้ไม่เต็มเวลา เพราะครูมีภารกิจอื่นที่นอกเหนือจากการสอนเป็นจำนวนมาก ทำให้ประสิทธิภาพและคุณภาพของการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ถึงแม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากหลายภาคส่วนได้จัดทำโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาและจัดทำแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) นอกจากนี้ยังพบปัญหาครูที่มาบรรจุใหม่เมื่อถึงเวลาที่กำหนดมักจะขอย้ายออกไป เนื่องจากหลายสาเหตุ เช่น ไม่ใช่บ้านเกิด ต้องการไปทำงานที่อื่น ทำให้เด็กหลายคนเจอครูเพียงช่วงสั้น ๆ จบปีหนึ่งก็เปลี่ยนคนใหม่กลายเป็นการเรียนรู้ที่ไม่ต่อเนื่อง (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2566)

ถึงแม้หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง คือ กระทรวงศึกษาธิการนั้นจะตระหนักและให้ความสำคัญกับปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพเท่าเทียมกับโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ เพื่อเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน รวมถึงเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาก็ตาม แต่ที่ผ่านมายังพบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานมาตลอดทั้งเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ สภาพทางสังคม ความต้องการของครู รวมถึงความต้องการของชุมชน หากพิจารณาให้ถี่ถ้วนพบว่า โรงเรียนขนาดเล็กก็มีข้อดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเดินทางไป-กลับจากบ้านถึงโรงเรียน หรือจากโรงเรียนถึงบ้าน เป็นการย่นระยะเวลาในการเดินทาง การมีโรงเรียนขนาดเล็กในชุมชนหรือใกล้บ้านนั้นเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับเด็ก รวมถึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น หากยุบรวมโรงเรียนอาจทำให้เด็กนักเรียนต้องเดินทางไปเรียนไกลบ้าน ซึ่งอาจทำให้เด็กไม่อยากไปโรงเรียนและมีแนวโน้มที่จะหลุดออกนอกระบบ เด็กจะขาดโอกาสทางการศึกษาและเกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่า การจัดการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก ครูจะสามารถวัดผลและเห็นพัฒนาการของนักเรียนแต่ละคนได้ง่ายกว่าโรงเรียนขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ เพราะนักเรียนมีจำนวนน้อย จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการยุบรวมโรงเรียนขนาดเล็กนั้น อาจไม่ใช่คำตอบของทั้งหมด ยังมีโรงเรียนขนาดเล็กอีกหลายแห่งที่จะสามารถพัฒนาให้สอดคล้องกับวิถีชุมชนท้องถิ่น ทำให้เด็กในพื้นที่ห่างไกลได้รับการศึกษาและเติบโตตามบริบทของพื้นที่ที่เด็กอาศัย

อยู่อย่างมีคุณภาพ และหากโรงเรียนขนาดเล็กมีคุณภาพการศึกษาที่ไม่เทียบเท่าโรงเรียนขนาดใหญ่ แต่ก็ไม่ใช่คำตอบที่ไม่ควรจะมีโรงเรียนขนาดเล็ก เพราะในบางพื้นที่ในชุมชนท้องถิ่นทุรกันดารที่กระจายตัวอยู่ในท้องที่ห่างไกล โรงเรียนเพียงหนึ่งแห่งหรือครูเพียงหนึ่งคนก็มีคุณค่าสำหรับการสร้างโอกาสให้กับเด็กที่จะได้รับการศึกษา (ศุณิสรา ทดลา, 2566) อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในแง่จำนวนโรงเรียนและจำนวนประชากรของไทยในภาพรวม ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนมีจำนวนมากเกินไปเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรในวัยเรียน โดยเฉพาะในพื้นที่ราบสามารถเดินทางสะดวกและโรงเรียนอยู่ใกล้เคียงกัน ทำให้รัฐบาลต้องจัดสรรงบประมาณจำนวนมากเพื่อเป็นเงินเดือนให้กับข้าราชการครูที่มีมากเกินไปจนเกินจำนวนนักเรียน อีกทั้งโรงเรียนขนาดใหญ่ในเมืองยังมีจำนวนนักเรียนต่อห้องเกินอัตราที่กำหนด ครูดูแลไม่ทั่วถึงส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาและคุณภาพการศึกษาเช่นกัน

เหตุผลที่ไม่ควรยุบโรงเรียนขนาดเล็ก

โรงเรียนขนาดเล็กในชนบทของไทยมักทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน การยุบโรงเรียนเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนในหลายด้าน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ได้สรุปเหตุผลที่ไม่ควรยุบโรงเรียนขนาดเล็ก เพราะอาจทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

1. การเดินทาง การยุบโรงเรียนทำให้นักเรียนต้องเดินทางไกลขึ้นเพื่อเข้าเรียนในโรงเรียนใหม่ ซึ่งอาจเพิ่มค่าใช้จ่ายและความเสี่ยงในการเดินทาง นอกจากนี้ การไม่มีโรงเรียนในชุมชนยังทำให้ขาดสถานที่สำหรับกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เคยจัดขึ้นในโรงเรียน
2. เศรษฐกิจท้องถิ่น โรงเรียนเป็นแหล่งจ้างงานสำคัญในชุมชน เช่น ครู เจ้าหน้าที่ และผู้ประกอบการร้านค้าในบริเวณโรงเรียน การยุบโรงเรียนส่งผลให้เกิดการสูญเสียงานและรายได้ในท้องถิ่น
3. วัฒนธรรมและความสัมพันธ์ในชุมชน โรงเรียนเป็นสถานที่ที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน การยุบโรงเรียนอาจทำให้ความผูกพันและการมีส่วนร่วมของชุมชนลดลง ดังนั้น การพิจารณายุบโรงเรียนขนาดเล็กควรคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อชุมชนอย่างรอบด้าน และควรมีการวางแผนและดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อบรรเทาผลกระทบดังกล่าว ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดทำ “แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก ปีงบประมาณ 2562 – 2565” โดยมี 5 ยุทธศาสตร์หลัก ดังนี้ 1) จัดการศึกษาเพื่อความมั่นคง 2) สร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา 3) พัฒนาคุณภาพผู้เรียน 4) พัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา และ 5) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรครู จะปรากฏอยู่ในยุทธศาสตร์หลักที่ 4 พัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ที่มุ่งเน้นให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ และพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลให้มีการใช้บุคลากรครูร่วมกัน และยุทธศาสตร์หลักที่ 5 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจะมีการกำหนดมาตรการความก้าวหน้าสร้างแรงจูงใจ และให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อเป็นแนวปฏิบัติให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการบริหารจัดการและพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กต่อไป

นอกจากเหตุผลข้างต้นแล้ว ประเด็นด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษานับเป็นเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ไม่ควรยุบโรงเรียนขนาดเล็กโดยปราศจากการพิจารณาบริบทของพื้นที่ เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมากตั้งอยู่ในชนบทห่างไกล บนพื้นที่สูง และในถิ่นทุรกันดาร ซึ่งการจัดการศึกษาในพื้นที่ลักษณะนี้จำเป็นต้องคำนึงถึงเงื่อนไขและบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ที่สำคัญ ทั้งสภาพภูมิประเทศ การคมนาคม และความพร้อมของครอบครัว โดยโรงเรียนมักเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาเพียงแห่งเดียวที่เปิดโอกาสให้เด็กในพื้นที่เหล่านี้สามารถเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ (มนต์ภัส มโนการณ, 2560) การยุบเลิกโรงเรียนในลักษณะดังกล่าวจึงเสี่ยงต่อการตัดโอกาสทางการศึกษาของเด็กกลุ่มเปราะบาง และอาจซ้ำเติมปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น แม้ว่าโรงเรียนขนาดเล็กจะเผชิญข้อจำกัดทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากร จนถูกมองว่าเป็น “ปัญหาใหญ่” ประการหนึ่งของการศึกษาไทย (อิทธิพล พลเยี่ยมหาญ, 2562) แต่การมุ่งแก้ปัญหาด้วยการยุบเลิกเพียงมาตรการเดียวอาจส่งผลให้เด็กบางส่วนหลุดออกจากระบบการศึกษา ดังนั้น การพิจารณายุบโรงเรียนขนาดเล็กจึงควรชั่งน้ำหนักระหว่างความคุ้มค่าเชิงงบประมาณกับสิทธิและโอกาสทางการศึกษาของเด็กอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ไม่มีโรงเรียนทางเลือกอื่นรองรับ

ทั้งนี้ ผลการศึกษาในต่างประเทศยังให้ข้อสรุปที่สอดคล้องกันว่า โรงเรียนขนาดเล็กในชนบทมีคุณค่าต่อชุมชนเกินกว่ามิติทางการศึกษา โดย Lyson (2002) ได้วิเคราะห์ข้อมูลหมู่บ้านชนบทในรัฐนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา และพบว่าชุมชนขนาดเล็กที่ยังมีโรงเรียนตั้งอยู่มีมูลค่าที่อยู่อาศัยสูงกว่า มีโครงสร้างพื้นฐานของท้องถิ่นที่พัฒนามากกว่า ตลอดจนมีความเหลื่อมล้ำของรายได้และการพึ่งพิงสวัสดิการของรัฐต่ำกว่าชุมชนที่ไม่มีโรงเรียน สะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนเป็นทั้งทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมของชุมชน เช่นเดียวกับ Kearns et al. (2009) ที่ศึกษาผลกระทบของการยุบโรงเรียนต่อครอบครัวในชุมชนชนบทเขตเซาท์ทารานากิ ประเทศนิวซีแลนด์ และพบว่าโรงเรียนมิได้กระทบเพียงโอกาสทางการศึกษาของเด็กเท่านั้น แต่ยังบั่นทอนความรู้สึกผูกพันต่อถิ่นที่ (Sense of Place) และความเป็นปึกแผ่นทางสังคม (Social Cohesion) ของชุมชน เปรียบเสมือนการฉีกขาดของโครงสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนชนบท ข้อค้นพบจากต่างประเทศเหล่านี้ตอกย้ำว่า การตัดสินใจยุบโรงเรียนขนาดเล็กจำเป็นต้องประเมินผลกระทบที่มีต่อชุมชนในระยะยาวอย่างรอบด้าน มิใช่พิจารณาเพียงมิติด้านงบประมาณหรือจำนวนนักเรียนเท่านั้น

เหตุผลที่สนับสนุนการยุบโรงเรียนขนาดเล็ก

กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายและมาตรการในการควบคุมและยุบรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียนน้อยกว่า 120 คนลงมานั้น ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2562 ที่เห็นชอบตามมติคณะกรรมการกำหนดเป้าหมายและนโยบายกำลังคนภาครัฐ ให้ดำเนินการควบรวบโรงเรียนขนาดเล็กให้บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน ลดภาระค่าใช้จ่ายงบประมาณด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ โดยจะต้องเป็นโรงเรียนที่มีระยะห่างจากโรงเรียนในตำบลเดียวกันไม่เกิน 6 กิโลเมตร ไม่กระทบต่อสิทธิของนักเรียน ครู ผู้อำนวยการโรงเรียน ประชาชน และชุมชน ซึ่งการยุบหรือควบรวบโรงเรียนขนาดเล็กจะต้องผ่านความเห็นชอบจากทุกฝ่าย เป็นไปตาม

ความสนใจและความพร้อมของโรงเรียน รวมถึงสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และเป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดตั้ง รวม หรือเลิกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2550 ตลอดจนได้สนับสนุนค่าพาหนะให้กับนักเรียนที่มาเรียนรวมจนจบการศึกษาในระดับชั้นสูงสุดของโรงเรียนหลัก (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2565) ผู้เขียนเห็นว่า โรงเรียนขนาดเล็กในเมืองหรือในพื้นที่ที่มีโรงเรียนอยู่ใกล้เคียงกัน การเดินทางสะดวก โรงเรียนเหล่านี้สามารถยุบรวมกันได้ เนื่องจากโรงเรียนมีจำนวนมากเกินไป รัฐบาลไม่สามารถจัดสรรอัตราข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้กับโรงเรียนจัดการเรียนการสอนได้ เพราะต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการบริหารจัดการ ซึ่งมีเหตุผลที่สำคัญ ดังนี้

1. ความคุ้มค่าทางงบประมาณ ในภาพรวมของประเทศไทยโรงเรียนมีจำนวนมากเกินไปเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรแรกเกิด รัฐบาลต้องจัดสรรงบประมาณเป็นจำนวนมากให้กับการจัดการศึกษา ในปีงบประมาณ 2568 กระทรวงศึกษาธิการได้รับงบประมาณทั้งสิ้นจำนวน 3,752,700 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ที่ได้รับจำนวน 3,480,000 ล้านบาท เป็นจำนวน 272,700 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.84 แต่คุณภาพการศึกษากลับถดถอยลง ดังนั้นเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กอาจสามารถยุบรวมกันได้ โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่มีที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับโรงเรียนขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ไม่เกิน 6 กิโลเมตร

2. คุณภาพการศึกษา โรงเรียนขนาดเล็กขาดแคลนครูและทรัพยากรตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ระบุไว้ว่า ขาดแคลนครู จำนวนครูไม่ครบชั้น ครูไม่ครบตามรายวิชาเอก ครูส่วนใหญ่ขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูสอนไม่เต็มเวลาไม่เต็มความสามารถ เพราะครูมีภารกิจอื่นที่นอกเหนือจากการสอนเป็นจำนวนมาก จึงส่งผลให้ประสิทธิภาพและคุณภาพของการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กไม่เป็นไปตามเป้าหมาย (สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ, 2559) เช่นเดียวกับ ณรินทร์ ชำนาญดู นายกสมาคมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย ที่ได้กล่าวถึงปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กว่า โรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่มีผู้บริหารสถานศึกษาจะมีปัญหาเรื่องการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะปัญหาขาดแคลนครูครูมีภาระงานมากเกินไป เพราะต้องมีทั้งหน้าที่สอน เป็นภารโรง ทำอาหารกลางวันให้นักเรียนรับประทาน ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (มติชน, 2567)

3. การเพิ่มประสิทธิภาพ การยุบรวมโรงเรียนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทั้งในเรื่องอัตราค่าจ้างข้าราชการครูและงบประมาณ ทำให้มีทรัพยากรและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้นตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาหลังการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ดังนี้ 1) มีการจัดสรรอัตราค่าจ้างครูให้ครบชั้น ครบวิชา ตรงตามสาขาวิชา อาคารสถานที่ที่มีมาตรฐานความปลอดภัย มีสื่อการเรียนการสอนและเทคโนโลยีที่มีคุณภาพ เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของนักเรียน รวมถึงพัฒนาผู้เรียนให้มีค่านิยมและวัฒนธรรมอันดีของสังคม 2) กระบวนการบริหารและการจัดการ มีการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กให้มีคุณภาพภายใต้สภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพตามหลักสูตรสถานศึกษา และส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาครู และบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ รวมทั้งมีการจัดทำแผนการบริหารจัดการที่พร้อมรองรับนักเรียนที่มาเรียนรวม เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกัน และ 3) การจัดการเรียนการสอนดำเนินการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและส่งเสริมการสร้างโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนให้มีทักษะการเรียนรู้

ในศตวรรษที่ 21 รวมถึงทักษะชีวิตที่นำไปประกอบอาชีพได้เมื่อจบหลักสูตร ตลอดจนเกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนท้องถิ่น และมีการประเมินตรวจสอบความรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2565) อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่า หากมีการยุบรวมโรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดเล็กด้วยกัน ต้องมีการจัดสรรอัตราข้าราชการครูให้ครบทุกชั้นปีและครบทุกวิชาเอก อย่างน้อย 6 คน โดยไม่พิจารณาจำนวนนักเรียนเป็นหลัก มีผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ธุรการและนักการภารโรง เพื่อให้ครูได้สอนหนังสือได้อย่างเต็มที่ หากเพียงแค่อยุบรวมกันแต่ไม่ดำเนินการจัดสรรอัตรากำลังให้ครบทุกชั้นปีก็ไม่มีประโยชน์อะไร เพราะโรงเรียนก็ยังเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ไม่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพได้เช่นเดิม

ทางเลือกในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2567) ได้กำหนดนโยบาย แนวทาง มาตรการการดำเนินงาน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้เกิดผลการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่อย่างจริงจัง โดยยึดหลักการกระจายอำนาจ การพิจารณาและการตัดสินใจในระดับพื้นที่เป็นสำคัญ โดยดำเนินการตามความพร้อมอย่างค่อยเป็นค่อยไป ดังนี้ 1) กำหนดรูปแบบบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นการบริหารโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนต่ำกว่า 120 คน 2) การส่งเสริมให้โรงเรียนขนาดเล็กจัดการเรียนการสอนแบบเรียนรวม 3) สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนรูปแบบต่าง ๆ สนับสนุนงบประมาณ การจัดการเรียนการสอนคณะชั้น การจัดสรรสื่อการเรียนการสอน เพื่อสนับสนุนการทำงานของครู และการจัดสรร DLTV, DLIT, สื่อ ให้กับโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของครูให้มีคุณภาพและสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง และ 4) ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรร่วมกันกับภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงการนำยุทธศาสตร์พัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก ปีงบประมาณ 2562 – 2565 มาส่งเสริมหรือสร้างแรงจูงใจ เพื่อเป็นการดำเนินการกระตุ้นและช่วยเหลือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ยังไม่สามารถดำเนินการได้ ให้ความเข้มแข็งในการดำเนินการ เช่น ประกาศเจตจำนงสุจริตและบุคลากรทางการศึกษา การให้รางวัลต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนที่ดำเนินการประสบผลสำเร็จ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กอาจต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยใช้หลักการบริหารแบบเครือข่ายและหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

1. การบริหารแบบเครือข่าย (School Clustering) เป็นการรวมกลุ่มโรงเรียนเพื่อแบ่งปันทรัพยากร ปัจจุบันโรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยภาวะเด็กเกิดน้อย และผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานเข้าไปเรียนในโรงเรียนประจำอำเภอ ประจำจังหวัด ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กที่ยังไม่ถูกยุบรวม การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กก็ยังคงต้องดำเนินต่อไป ดังนั้น การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กให้ประสบความสำเร็จจึงควรได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนที่เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน ซึ่ง ศุนิสรา ทดลา (2566) กล่าวว่า การบริหารจัดการและการดำเนินงานโรงเรียนขนาดเล็กต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งชุมชน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายสถานศึกษา ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยยึดหลักการบริหารจัดการโดยโรงเรียนเป็นฐาน ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือจากเครือข่ายผู้ปกครองให้เข้ามามีส่วนร่วมในการ

พัฒนาช่วยเหลือนักเรียนให้มีคุณภาพ ความร่วมมือจากศูนย์เครือข่ายโรงเรียนที่เป็นความร่วมมือกันระหว่างตั้งแต่ 2 โรงเรียนขึ้นไป อาจเป็นโรงเรียนขนาดเล็กหรือโรงเรียนขนาดใหญ่กว่าเพื่อพัฒนางานวิชาการหรือการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น สื่อ วัสดุอุปกรณ์ อาคาร สถานที่ บุคลากร ซึ่งสื่อ แหล่งเรียนรู้ เทคโนโลยี สื่อสารและเทคโนโลยีการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก รวมถึงการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่เปิดกว้างและเชื่อมต่อกับโลกภายนอก โดยผู้บริหารโรงเรียนร่วมกันบริหารโรงเรียนหลัก อีกทั้งการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อให้มีข้อมูลพื้นฐานที่ครอบคลุม ถูกต้อง เพียงพอและเป็นปัจจุบัน โดยนำแนวปฏิบัติที่ดีในโรงเรียนที่ดำเนินการได้ผลแล้วมาประยุกต์ใช้ มีศูนย์เครือข่ายโรงเรียนเพื่อให้บริการโรงเรียนขนาดเล็กและมีการสื่อสารระดับเขตพื้นที่การศึกษา

2. การมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนถือเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา ชุมชนต้องเข้ามาช่วยสนับสนุนการศึกษา ไม่ใช่ปล่อยให้เป็นที่ของรัฐบาลและครูเท่านั้น โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กที่มักประสบปัญหาด้านทรัพยากรและบุคลากร การได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายในท้องถิ่นสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนได้ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ และการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางการศึกษา ดังที่ สุมิตร สุวรรณ และคณะ (2560) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือพหุภาคีเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กจังหวัดนครปฐม ซึ่งผู้ปกครอง ชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา บริษัทเอกชน และมหาวิทยาลัยในพื้นที่ สามารถเข้ามามีบทบาทร่วมในการสนับสนุนโรงเรียนได้ทั้งด้านงบประมาณ กำลังคน และองค์ความรู้ทางวิชาการ อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ประชาชน และภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้นยังคงเป็นเรื่องที่ท้าทาย เนื่องจากในบริบทของสังคมไทย ซึ่งคนทั่วไปมักมองว่า การศึกษาเป็นหน้าที่ของภาครัฐ โดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการ ผ่านทางโรงเรียนและครูเท่านั้น ขณะที่ผู้ปกครองในชนบทจำนวนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการจัดการศึกษา ไม่มีเวลาเพียงพอในการดูแลบุตรหลาน เนื่องจากต้องประกอบอาชีพเลี้ยงดูครอบครัว จึงไม่สามารถมีส่วนร่วมในการศึกษาของบุตรหลานได้อย่างเต็มที่ การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงไม่ควรเป็นเพียงบทบาทสนับสนุนเท่านั้น แต่ควรเป็นการมีส่วนร่วมเชิงรุกที่มีการวางแผน ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน ดังนั้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนควรดำเนินควบคู่ไปกับการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้ปกครองและชุมชน เพิ่มโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน และจัดเวทีหรือช่องทางที่เปิดกว้างให้กับประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการศึกษา นอกจากนี้ ภาครัฐสามารถกำหนดนโยบายหรือมาตรการจูงใจให้กับภาคเอกชน เช่น การเพิ่มสิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่บริษัทหรือธุรกิจที่ให้การสนับสนุนโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อจูงใจให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในฐานะ หุ้นส่วนทางการศึกษา ที่ช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนให้กับโรงเรียนในท้องถิ่น

บทสรุป

โรงเรียนขนาดเล็กมีความสำคัญต่อคนในชุมชน โดยเฉพาะเด็กยากจน เป็นการเสริมสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา การยุบโรงเรียนขนาดเล็กในลักษณะนี้จะเกิดปัญหาการเดินทางของนักเรียนเสียเวลาและค่าใช้จ่ายมากขึ้น มีความเสี่ยงในการเดินทาง อีกทั้งจะทำให้เด็กขาดโอกาสทางการศึกษาและเกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมตามมา ในขณะที่โรงเรียนขนาดเล็กในเมืองหรือในพื้นที่ที่มีการเดินทางสะดวก โรงเรียนตั้งอยู่ไม่ไกลกันมากนักอาจต้องมีการยุบรวมกันบ้าง โดยโรงเรียนขนาดเล็กยุบรวมกับขนาดเล็ก หรือโรงเรียนขนาดเล็กยุบรวมกับขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ก็ได้ มีการจัดทำแผนที่จำนวนโรงเรียนในแต่ละพื้นที่ให้ดีขึ้นก่อน หลังจากยุบรวมกันได้แล้วจะต้องมีการจัดสรรอัตราค่าเล่าเรียน การบรรจุครู งบประมาณ และทรัพยากรการเรียนรู้ต่าง ๆ ใหม่ เพื่อส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพและคุณภาพการศึกษาเพิ่มขึ้น

โรงเรียนขนาดเล็กจะถูกยุบหรือไม่นั้น ควรพิจารณาเป็นรายกรณี ไม่ควรยุบโรงเรียนขนาดเล็กทุกแห่ง ควรพิจารณาตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ ได้แก่ จำนวนเด็ก จำนวนโรงเรียน สภาพภูมิประเทศ โดยคำนึงถึงความเดือดร้อนของเด็กนักเรียน คนในชุมชน และข้าราชการครู นอกจากนี้ควรคำนึงถึงความรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียน ผู้นำชุมชน เจ้าอาวาส และอดีตผู้บริหาร ดังนั้นหากมีการยุบรวมโรงเรียนและไม่ให้กระทบกับความรู้สึกกับกลุ่มคนดังกล่าว อาจยังคงสภาพโรงเรียนเอาไว้สำหรับให้คนในชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ยังคงมีป้ายชื่อโรงเรียนและอาคารสถานที่เหมือนเดิม แต่เปลี่ยนภารกิจจากการสอนเด็กนักเรียนเป็นผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุแทน อีกทั้งยังสามารถจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ฝึกอบรมอาชีพ เป็นสถานที่ออกกำลังกาย เล่นกีฬา หรือการจัดงานทางสังคมได้ และอาจถ่ายโอนให้ศูนย์การเรียนรู้ประจำตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล เข้ามาบริหารจัดการแทน โรงเรียนขนาดเล็กก็จะเป็น “โรงเรียนของชุมชน” อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2566, 13 มิถุนายน). *ปึกหมุดความเหลื่อมล้ำ แก่โจทย์โรงเรียนขนาดเล็ก*. <https://www.eef.or.th/inequality-in-small-school/>
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562, 1 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก. หน้า 49 – 53. <https://www.moe.go.th/wp-content/uploads/2022/01/MOE-Authority.pdf>
- มติชน. (2567, 16 กันยายน). จับตา ‘สพฐ.’ เดินเครื่อง แก้ปัญหา ร.ร.เล็ก รวมกลุ่มใช้ทรัพยากร - แก้ขาดแคลน. *มติชนสุดสัปดาห์*. https://www.matichonweekly.com/column/article_799683
- มนต์ภัส มโนการณ. (2560). การสังเคราะห์การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและทุรกันดาร. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 18(1), 70 - 82.
- ศุณิสรา ทดลา. (2566). โรงเรียนขนาดเล็ก: ปัญหาหรือโอกาสของการจัดการศึกษา. *ครุศาสตร์สาร*, 17(2), 43 - 55. <https://so17.tci-thaijo.org/index.php/EduBSRU/article/view/174/151>
- สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ. (2559). *รายงานของสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษารื่อง การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก*. สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *แผนบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567, 3 กันยายน). *สพฐ. ประชุมบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา*. [Image Attached]. Facebook. <https://www.facebook.com/share/1CkgwveyWe/?mibextid=wwXlfr>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579*. บริษัท 프리ทวานกราฟฟิค จำกัด
- สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *แผนปฏิรูปราชการระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570)*. บริษัท 프리ทวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2565, 28 กันยายน). *รณว.ศธ.ตอบกระทู้ถาม “การควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก และการจัดสรรงบประมาณด้านบุคลากรทางการศึกษา”*. <https://ops.moe.go.th/360small-school-merger/>
- สมิตร สุวรรณ, สุริน ชุมสาย ณ อยุธยา, ทศตริณ วรณเกตุศิริ, นันทรัตน์ เครืออินทร์, กุลธิดา นกุลธรรม, และวิทัศน์ ฝักเจริญผล. (2560). การสร้างเครือข่ายความร่วมมือพหุภาคีเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กจังหวัดนครปฐม. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 45(1), 282 - 298. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDUCU/article/view/106122/84077>

- อิทธิพล พลเยี่ยมหาญ. (2562). โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ปัญหาใหญ่ของการศึกษาไทย. *วารสารสถาบันวิจัยพินิตธรรม*, 6(2), 93 - 104. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/prij/article/view/247405>
- Kearns, R. A., Lewis, N., McCreanor, T., & Witten, K. (2009). The Status Quo is not An Option: Community Impacts of School Closure in South Taranaki, New Zealand. *Journal of Rural Studies*, 25(1), 131 – 140. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2008.08.002>
- Lyson, T. A. (2002). What Does A School Mean to A Community? Assessing The Social and Economic Benefits of Schools to Rural Villages in New York. *Journal of Research in Rural Education*, 17(3), 131 – 137. <https://promiseofplace.org/sites/default/files/2018-06/Lyson%20schools%20benefit%20rural%20communities.pdf>